

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ-ALMANYA İLİŞKİLERİNİN BAŞLAMASI
THE BEGINNING OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN THE TURKISH REPUBLIC
AND GERMANY**

Dr. Muzaffer DENİZ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi, mdeniz@yyu.edu.tr, Van/Türkiye

ÖZ

Türkiye'nin Almanya ile ilişkileri daha Selçuklulara zamanında Haçlı Seferleri ile başlamış, Osmanlı Devleti'nde I. Dünya Savaşı sırasında silah arkadaşlığına kadar gitmişti. Ancak I. Dünya Savaşı'nın her iki devletçe kaybedilmesi üzerine kâzananlarla yapılan antlaşmalarla iki ülkenin siyasal ilişki kurması yasaklanmıştı. Buna ait kayıtlar Osmanlı'nın imzaladığı Mondros Ateşkesi ve Almanya'nın Müttefiklerle imzaladığı Versailles Antlaşması'nda yer almıştır.

Almanya ile Türkiye arasında siyasal ilişkilerin yeniden başlaması yeni kurulan Türkiye'nin talebi ile başlamıştır. Zira Almanya ile ilişkileri yasaklayan antlaşmalar Osmanlı-Almanya ilişkilerini kast etmekte olup yeni kurulan Türk Devleti'nin bu sınırlamaların dışında kaldığı varsayılmıştır. Almanya siyasal ilişkilerin, özellikle büyükelçilik açılması hususunda ilk başta tereddütlü davranmış, diğer büyük güçlerin diplomatik temsilcilik açmalarını beklemek istemiştir. Ancak sonradan Almanya, Alman iş çevrelerinin de etkisiyle Türkiye gibi büyük bir pazar üzerinde nüfuz kazanmak için yapılan bir antlaşma ile siyasal ve diplomatik ilişkileri başlatmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Almanya, Siyasal İlişkiler, Diplomasi

ABSTRACT

Turkey's relations with Germany began with the Crusades in the Seljuk Empire period. During the First World War Germany and the Ottoman Empire have fought together. However, the treaties with the winners on the loss of the First World War in both states forbade the political establishment of the two countries. The records belong in the Armistice of Mudros which is signed by the Ottoman Empire and the Treaty of Versailles which is signed by Germany with the allies.

The resumption of political relations between Germany and Turkey began with the request of newly established Turkey. Because the treaties that prohibit relations with Germany mean Ottoman-German relations and it is assumed that the newly established Turkish State is out of these limits. Germany was initially hesitant about political relations, especially at the opening of the embassy, and wanted to wait for other major powers to open diplomatic representation. Later, however, Germany, with the influence of German business circles, started a political and diplomatic relationship with a treaty to gain influence over a big market like Turkey.

Key Words: Turkey, Germany, Political Relations, Diplomacy

1. GİRİŞ

Türk-Alman ilişkilerinin çok eski bir geçmişi bulunmakta olup Batı Avrupa Hunlarının Avrupa'daki siyasal faaliyetleri Almanların ünlü Nibelungen Destanı'nda kendine yer bulmuştur. Anadolu Coğrafyasında ise Türkiye Selçukluları döneminde İkinci Haçlı Seferi'nde Kutsal Roma-Germen İmparatoru III. Konrad komutasındaki Alman ordularının Anadolu'ya girmesi ile başlamıştır.

Osmanlı-Alman ilişkileri Alman birliği kuruluncaya kadar Osmanlı-Prusya ilişkileri çerçevesinde ilk olarak 1718 yılındaki karşılıklı mektuplaşmalar ile başlamıştır. (Tepekaya, 2002: 41-42) Almanya 1871 yılında ulusal birliğini kurup büyük bir ekonomik ve siyasal güç olarak ortaya çıktıktan sonra Osmanlı-Alman ilişkileri her geçen yıl giderek artmıştır. Almanya Osmanlı ülkesinde Bağdat demiryolları gibi büyük projelerin yanı sıra askerî alanda Liman von Sanders başkanlığında bir heyet Osmanlı ordusunun modernleştirilmesi için İstanbul'a göndermiştir. Nihayetinde gelişen ilişkileri I. Dünya Savaşı'nda İttifak Devletleri grubundan silah arkadaşlığına kadar götürmüştür.

I. Dünya Savaşı her iki ülke için yenilgiyle sonuçlanmıştır. Osmanlı Devleti savaşın galibi olan devletlerle 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması imzalayarak savaştan çekilmiştir. Savaş sonunda Almanya ise Almanya için ağır koşullar içeren Versailles Antlaşması'nı imzalamıştır. Yapılan bu antlaşmalar

yenilen bu iki ülkenin birbirleriyle siyasal ilişkiler kurulmasına yasak getirmiştir. (Türkgeldi, 1948:73) Buna göre Türkiye'deki Alman misyon şefliği, yani Alman büyükelçiliği ve konsolosluklar kapatılmıştı. Aynı şekilde Osmanlı Devleti'nin büyükelçiliği de kapatılmış ve büyükelçi ülkeye geri dönmüştür.

Bunlardan başka her iki devletin uluslararası politikadaki tecridi, içinde buldukları iç ve dış politikada sorunları Almanya ve Türkiye arasında yakın ilişkiler kurulmasını olumsuz yönde etkilemiştir. (Koçak, 2013:1, 5)

Bu gelişmelerin sonucunda Almanya-Türkiye ilişkileri uzun bir süre kesilmiştir. İlişkilerin yeniden kurulacağı döneme kadar Almanya'nın Türkiye ile ilişkileri İsveç üzerinden yürümüştür. Bünyesinde Alman memurların da olduğu İsveç'in İstanbul Büyükelçiliği Türk-Alman ilişkilerinin dolaylı yoldan yürümesini sağlamıştır. Hatta ilişkilerin yeniden başlaması yine İsveç'in İstanbul Büyükelçiliği üzerinden olmuştur.

2. TÜRKİYE-ALMANYA İLİŞKİLERİNİN BAŞLAMASI

Altı yıllık bir kesintiden sonra durumun yavaş yavaş normalleşmeye başlaması ile birlikte iki ülke arasında ilişkiler de yeniden kurulması için ilk adımların atılmasının zamanı gelmiştir. Zira Türkiye Cumhuriyeti adında yeni bir devletin kurulması ve Lozan'da bu yönde bir hüküm bulunmaması ilişkilerin yeniden başlamasına zemin hazırlamıştır.

İlişkilerin kesik olduğu bu ara dönemde, yani 1918-1924 yılları arasında yukarıda da söylendiği üzere Türkiye-Almanya ilişkileri İsveç'in İstanbul Büyükelçiliği üzerinden yürütülmekteydi ve Alman çıkarlarını İsveç'in İstanbul Büyükelçisi Gustaf Wallenberg temsil etmekteydi. Ayrıca elçilikte Alman görevliler¹ de bulunmaktaydı.

Alman belgelerine göre Türkiye-Almanya ilişkilerinin yeniden kurulması için ilk talep Türkiye'den gelmiştir. Şöyle ki; Alman Dışişleri Müsteşarı Baron von Maltzan'dan Stockholm Elçiliğine 24 Kasım 1923 tarihinde gönderilen bir yazı aynen şöyledir:

Belge:18

L.101/L016 267-68

Dışişleri Müsteşarı Baron von Maltzan'dan Stockholm Elçiliğine

Telgraf

Berlin, 24 Kasım 1923

Lütfen İsveç Hükümeti aracılığı ile aşağıdaki telgrafı İsveç'in İstanbul Büyükelçisi von Wallenberg'e² iletiniz.

“17 Ekim'de Berlin'deki görüşmemizde size ilettiğim gibi Türkler bizden bir büyükelçi göndermemizi istiyorlar. Bunun da İtilaf Devletlerinin iki büyükelçisinin (İngiltere ve Fransa olmalı) gönderilmesinden önce yapılmasını istiyorlar. Siz, bizim büyükelçi göndermek istediğimizi ima edin.

Yakınlarda duyduğumuza göre Türkler bunu bekliyorlar ancak Türk-Alman ilişkilerinde ilk adımı bizim atmamızı istiyorlar.

Diğer taraftan Türk gazetelerinin ele aldığı Rıza Nur'un atanması ve gerekli anlaşmaların yapılması konusunda ise bizim bilgimiz bulunmamaktadır.

Sizin yerinde saptayacağınız ve bana bildireceğiniz biçimiyle Türkiye'nin şimdi bizimle diplomatik ilişki kurmak isteyip istemediği ve eğer istiyor ise sürecin nasıl işleyeceği hakkında bilgilendirmeniz için size müteşekkirim.

Maltzan”³

Bay von Wallenberg'in cevabının Stockholm üzerinden iletilmesi halinde oradaki hükümete de çok müteşekkirci kalacağım.

¹ Holstein, Loren ve Krümer.

² Almanya'nın Türkiye'deki çıkarları ile ilgili algi meselesi İsveç Büyükelçiliği aracılığı ile Nadolny'nin 12 Ekim tarih ve B 1989 G sayılı yazısının (L105/L016 759-60) ekinde bulunan (L 105/L016-761) Wallenberg'in 2 Ekim tarihli mektubunda bildirilmiştir.

³ Alman Dışişleri Müsteşar Yardımcısı Schubert, İngiliz Büyükelçisi D'abernon ile 5 Kasım'daki görüşmesinde Almanya'nın her hâlükârda Ankara'ya büyükelçi göndereceği duyumunu aldığını söyler. Schubert karşılık olarak, buna açık olduklarını ve diğer güçlerin sürecine göre adım atacaklarını söyler.

Maltzan (ADAP⁴, Seri A: 1918-1925, Band IX: 16 Kasım 1923-6 Nisan 1924, Belge no 18.)

Yukarıdaki telgrafta da belirtildiği üzere ilişkilerin yeniden başlaması için ilk adımlar 1923 Kasım'ında atılmıştır. Türkiye üstelik bir an önce büyükelçilik açılmasını istemiş, hatta bunun diğer büyük güçlerden önce olması isteğini dile getirmiştir. Almanya'nın da ilişkilerin yeniden kurulmasına hazır olduğu görülmüştür. Bu bağlamda ilişkilerin yeniden kurulması sürecinde İsveç'in arabuluculuğu öne çıkmıştır.

Bir diğer gelişme olarak Almanya'nın İsveç Büyükelçisi Nadolny 6 Aralık 1923'te gönderdiği bir telgrafla İsveç'in İstanbul Büyükelçisi Wallenberg'in İstanbul'da, Türkiye'nin hali hazırdaki durumu ile ilgili Almanya ile diplomatik ilişki kurma isteğini memnuniyetle karşıladıklarını, bunun iki ülke arasında yapılacak bir dostluk anlaşmasından sonra olabileceğini bildirmesini ister. Türk Hükümeti, Lozan Anlaşması sonrası İngiliz, Fransız ve İtalyan elçiliklerinin İstanbul'da kalacağını, kesinlikle Ankara'ya getirmeyeceklerini, böyle bir sorunun havada asılı kaldığını kabul ederek bunu realize etmelidir. Wallenberg bir süre beklenmesini öğütler. Lozan İkinci Murahassası Rıza Nur'un anlaşma ölçütleri niyetleri tam yansıtmaz. Tarihsiz ve imzasız bir nota göre konuyla ilgili olarak Nadolny, İsveç'in İstanbul Büyükelçisi von Wallenberg ile Ankara Hükümeti'nin İstanbul'daki Dışişleri Temsilcisi Adnan Bey'in Kasım sonunda yaptığı görüşmeden İsveç Dışişleri kanalıyla bilgi ediniyordu. Ayrıca bunu 27 Aralık tarihinde Alman Dışişlerine bilgi olarak veriyordu. (ADAP, Seri A: 1918-1925, Band IX: 16 Kasım 1923-6 Nisan 1924, Belge no 18, dipnot 3)

Bu gelişmelerden sonra Alman Dışişleri Bakanı Stresemann Almanya'nın Stockholm Büyükelçiliğine bir talimat göndermiştir. Talimatta İsveç'in İstanbul Büyükelçisi Wallenberg'in Türk Hükümetine Alman Hükümeti'nin Türk Hükümeti ile bir sözleşme durumu için dostluk anlaşması imzalamaya hazır olduğunu ve bunu sonlandırmak için Almanya'nın Bükreş Elçisi Freytag'ın görevlendirildiğini bildirmiştir. Bu talimatta ayrıca Alman ekonomi çevrelerinin⁵ her zaman Alman Hükümeti üzerindeki baskıları ile mevcut durumun Alman çıkarları itibarıyla Almanya'nın zararına işleyeceğinden⁶ bahsedilmiştir. (ADAP, Seri A: 1918-1925, Band IX: 16 Kasım 1923-6 Nisan 1924, Belge no 57)

Stresemann, 10 Ocak 1924 tarihinde Almanya'nın Bükreş Büyükelçisi Hans Freytag'a Türkiye ile bir dostluk anlaşması yapmak üzere yetkilendirmiştir. Freytag'a gönderilen talimatta; (ADAP, Seri A: 1918-1925, Band IX: 16 Kasım 1923-6 Nisan 1924, Belge no 88) Orada Türkiye'nin Dışişleri Temsilcisi Adnan [Adivar] Bey ile bağlantıyı kurmak, görüşmek ve sözleşme ile ilgili süreci yönetmek üzere İsveç Büyükelçisi Wallenberg'in arabuluculuğunu istemesine ve Türk tarafı bu sözleşmeyi İstanbul'da değil Ankara'da yapmak istemesi durumunda da yetkinin kendisinde olduğunu bildirmiştir. Henüz antlaşma imzalanmamışken İsveç Büyükelçisinin yardımcılarının istendiği görülmüştür.

O günlere Almanya İngiltere, Fransa, İtalya gibi diğer büyük güçlerin diplomatik temsilcilik açmalarını beklemekten yanaydı. Alman Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Schubert'in 10 Ocak tarihli raporunda şunlar yer almaktadır: "Sabah Türklerle sözleşme yapmak üzere bir direktif geldi. Freytag Türklerle anlaşma yapmak üzere görevlendirilmişti. Türkler (ilişkilerin başlamasından başka) sözleşmeler de yapılmasını istiyorlardı. Başka bir temsilci gönderme hakkını şimdilik saklı tutuyorduk. Dostluk anlaşması için diplomatik ilişkilerin başlaması öncelikle ele alınması gerekli görülmekteydi. Bunun için de önce Reichstag'da onaylanmalıydı. Bizim niyetimiz her ne olursa olsun, önce, diğer büyük devletlerin özellikle de İngiltere'nin bir temsilci göndermesinden sonra diplomatik ilişki kurmaktı. Öncelikle büyük devletler Ankara ya da İstanbul'a büyükelçi ya da konsolos göndermeliydi. Ayrıca bu süreçte Freytag'a İzmir'e konsolos gönderilmesine hazır oldukları yetkisi verilmişti." (ADAP, Seri A: 1918-1925, Band IX: 16 Kasım 1923-6 Nisan 1924, Belge no 88, dipnot 1)

Görüldüğü üzere Almanya bir taraftan tereddütlüdür. Özellikle Müttefiklerden önce diplomatik temsilcilik açma konusunda bu kendini daha çok hissettirmektedir. Stresemann'ın talimatı gayet açıktır: (ADAP, Seri A: 1918-1925, Band IX: 16 Kasım 1923-6 Nisan 1924, Belge no 88)

⁴ Akten zur Deutschen Auswärtigen Politik (Alman Dışişleri Politik Belgeleri) 1918-1945.

⁵ Alman Dışişleri Bakanlığı Şark Şubesi sorumlusu, (1 Temmuz 1924'ten itibaren Almanya'nın İzmir konsolosluğu) Padel'in 1 Ağustos tarihli raporuna (L101/L016 252-53) bakıldığında (Alman Dışişleri Bakanlığının kendi görev alanı ile ilgili bir görüşmede; Türkiye ile ekonomik ilişkiler konusunda görüşmede hazır bulunanlar, özellikle Prusya Ticaret Bakanlığı ve Yeniden Yapılandırma Bakanlığı temsilcileri Türkiye ile ticari ilişkilerin başlamasını sevindirici bir durum olarak değerlendirdiler. Ekonomi Bakanlığı temsilcisi, iş çevrelerinin meseleye çok sıcak baktığını söylüyor. Her şeyden önce yakında diplomatik ilişkilerin başlaması arzu edilmektedir. Ondan sonra Alman ekonomi çevreleri ciddi olarak ticari ilişkilerin yeniden kurulmasına girişebilmek için katkı sunacaklardır.

⁶ Nadolny'nin aktardığı 5 Ocak 1924 tarih ve 2 numaralı telgrafta (L101/L016 300) İstanbul'un cevabı olarak; Türk Hükümeti'nin anlaşmalar yapmak üzere Alman delegelerini kabule hazır olduğunu ancak bunun Ankara'da gerçekleşmesini arzu ettiklerini bildirmektedir.

Türkiye ile Almanya arasındaki diplomatik ilişkiler anlaşılır, açık ve net olmalı ve bu anda hiçbir soru ortada kalmamalıdır. Eğer uluslararası hukuk engeli yoksa bu ilişkiler, Müttefikler Lozan'ı onaylayınca kadar kabul edilebilir düzeyde bırakılmalı ancak bu anda hiçbir şekilde sorun haline gelmemelidir. Her ne olursa olsun Lozan'ın imzalayan⁷ ana imzacılardan önce bir diplomatik temsilcilik açma niyetinde olmamalıyız. Anlaşma, İngiltere, Fransa ve İtalya'da henüz onay beklemektedir. İlgili parlamentoların bu mesele ile ne zaman uğraştıkları, nasıl pozisyon aldıkları gözden kaçırılmamalıdır. Paris'ten gelen yeni haberlere göre Türkiye'nin sorumluluklarını yerine getirmedeki gecikmesi nedeniyle anlaşmanın onayı konusunda kesin bir isteksizlik bulunmaktadır. Diplomatik ilişkilerin yeniden kurulması için her ne olursa olsun belli bir sürenin geçmesi doğru zaman için gereklidir. İlişkilerin başlamasından sonra dostluk anlaşması yapmak için bize yeterli oynama alanı kalacaktır. Diğer taraftan Alman ekonomi çevreleri bu sürenin bir an önce tamamlanması için bize başvurularını tekrar ediyorlar. Eğer diplomatik ilişkiler başlamayacaksa hiç olmazsa Türkiye ile yakın diplomatik ilişkilere geçilsin istediktedirler.⁸ Diplomatik ilişkilerin kabulü zorunluluk haline gelirse büyük bir başkonsolosluk açılarak elbette bu boşluk doldurulabilir. Türkiye'nin kendisinin Müttefiklerle diplomatik ilişkilerini başlattığı Marsilya, Londra, Trieste'de konsolosluk açtığı gibi ya da İngiltere'nin İstanbul ve İzmir'de konsolosluk açması gibi biz de İzmir'de⁹ bir konsolosluk açmayı göz önüne alabiliriz. Türk delegesiyle zaman zaman yapacağımız görüşmede çok da vurgulamadan bizim düşüncelerimizi/niyetimizi sezdirmekle yetkilisiniz. Türk tarafı ile görüşmeler bununla bitmeyecek olup dostluk anlaşması, hakem, uzlaşma, ikamet anlaşması ve ticari anlaşmalarla ilgili görüşme isteğimiz devam edecektir. Taslaktaki 4. Maddede belirttiği üzere biz anlaşmayı imzalamaya hazırız.¹⁰ Taslaklar burada hazırlanacaktır. Bu anlaşmaları yapmak üzere Alman temsilciler orada olacaktır. Türk tarafı öneriler getirirse lütfen beni hemen telefonla bilgilendiriniz.¹¹

Bu diplomatik girişimlerin yanı sıra Alman Deutsche Bank'ın İstanbul'da bir şube açması da gündeme gelir. Zira Bu zamanlarda Almanya, yabancı memleketlerde finansal yardıma ihtiyaç duysa Deutsche Bank önden gitmektedir. (ADAP, Seri A: 1918-1925, Band IX: 16 Kasım 1923-6 Nisan 1924, Belge no 173)

Bu arada dönemin Türkiye başbakanı İnönü ile de görüşen Freytag, İnönü'nün büyükelçinin ne zaman atanacağı sorusu ile karşı karşıya kalmıştır. Zira Türkiye için de tanınmak ve Ankara'nın başkent olması, elçilerin buraya gelmesi önemli konular arasında yer almıştır. Freytag'ın izlenimine göre Büyük güçlerin ortaya çıkan ortak cephesine göre büyükelçilikler İstanbul'da kalmalıdır. Çok önemli ise bazı memurlar Ankara'da oturmalı ve büyükelçinin çalışma çevresi olarak kalmalıdır. Güvenilir kaynaklardan aldığım bilgiye göre Paris ve Londra bu anlayıştalar. Türk-Alman politik ilişkileri bakımından her şeyden önce ekonomik ilişkiler gelmekte ve şurası bir gerçektir ki önce gerçekleşen her bir gün bizim için kazançtır. İstisnasız diğer güçlerin temsilcileri de bu konu üzerinde çalışmaktadır. Her ne kadar İsveç büyükelçisi bizim çıkarlarımızı doğrultusunda hizmet etse ve ona Alman memurlar eşlik etse de yani durumumuz iyi ellerde olmasına karşın yine de Alman büyükelçimizin olması daha iyi olur. Türkler doğal olarak en çok Alman hükümetinin büyükelçisini Ankara'ya gönderilmesini görmeyi arzu etmiştir. Hatta Türkler, böyle bir hareketin diğer güçleri de aynı şekilde özendirileceğine umut etmiştir. (ADAP, Seri A: 1918-1925, Band IX: 16 Kasım 1923-6 Nisan 1924, Belge no 192)

Bu bağlamda Dışişleri Müsteşarı Baron von Maltzan'dan İsveç Büyükelçiliğine 2 Nisan 1924 gönderdiği yazı (ADAP, Seri A: 1918-1925, Band IX: 16 Kasım 1923-6 Nisan 1924, Belge no 241) ile yaptıkları katkılardan dolayı Almanya'nın içten teşekkürleri ile Türkiye ile yapılan dostluk Barış anlaşmasının onayından sonra bay Nadolny'nin kesin ve resmî bir şekilde Türkiye temsilci olarak gönderileceği bilgisini Türkiye'ye iletmesi istenmiştir. Almanya'nın hiçbir şekilde geçici bir durum istemediği, olabildiğince normal diplomatik ilişkileri yeniden kurmak istediği bildirilmekte ve bu durumun Türk isteklerini karşılayacağına inanılmaktadır. Türkiye'deki bu görevle ilgili özellikle yetkin diplomatların yer almasını istendiği ve Rudolf Nadolny'nin bu sorunda ilk sırada yer aldığı ve onun uygun görülmesi ile Türk Hükümeti yakında bize müteşekkir olacağı bildirilmektedir. Nihayet Türk Hükümeti 8 Mayıs 1924 tarihinde Alman Büyükelçisi Nadolny için AGREMAN vermiş, (Koçak, 2013:9) bundan bir süre sonra da Türkiye'nin Berlin Büyükelçisi Kemaleddin Sami Paşa Almanya'da Türkiye'yi temsil etme görevine başlamış ve böylece diplomatik ilişkiler karşılıklı olarak başlamıştır.

⁷ Anlaşma Türkiye ile İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan ve Romanya arasında imzalanmıştır. Anlaşma, Türkiye tarafından 31 Mart 1924 (ÇN:23 Ağustos 1923), İngiltere, Fransa ve Japonya tarafından 6 Ağustos 1924, Fransa tarafından 30 Ağustos 1924'te onaylanmıştır.

⁸ Bkz. Belge 57 dipnot 3.

⁹ 19 Mayıs'ta (ÇN:1924) Padel İzmir'e konsolos olarak atanmıştır. Bkz. 24 Mayıs tarihli Padel hakkında Geneists Raporu. Bulunduğu yer: Ank. Kons. Pers. A.5 GK Smyrna Bd 1 Genel Konsulat.

¹⁰ Alman-Türk Ticaret Anlaşması ve İkamet Anlaşması 12 Ocak 1927'de yapılmıştır. (Reichsgesetzblatt, 1927, Teil 3, s. 53-83)

¹¹ Freytag 15 Şubat tarih ve 1 sayılı telgrafla Türklerin dostluk anlaşmasını imzalamaya hazır olduklarını bildirir.

3. SONUÇLAR

Freytag'ın gelmesi ve gerekli temasları kurmasından sonra nihayet temasların sonunda ilk siyasal anlaşma olarak 3 Mart 1924 tarihli dostluk anlaşması imzalanmıştır. Dışişleri Bakanlığı Müsteşar yardımcısı Tevfik Kâmil Bey ile Almanya'nın Bükreş Büyükelçisi Freytag arasında imzalanan dört maddelik antlaşma ile ilk siyasal bağ kurulduğu gibi birinci maddede sürekli ve samimi bir dostluğun kurulacağı, ikinci madde ile de karşılıklı diplomatik temsilciliklerin açılacağı bildirilmiştir.

Kısa süre sonra da ilk Alman elçisi Rudolf Nadolny Türkiye'ye gelip güven mektubunu sundu. Böylece kesik olan siyasal ilişkiler yeniden başlamış oldu. Bu gelişmeden bir süre sonra aynı yıl içinde Kemalettin Sami [Gökçen] Paşa Berlin'e giderek 8 Ekim 1924 tarihinde güven mektubunu Almanya'ya sundu.

Ankara'nın başkent ilan edilmesine karşın İngiltere ve Fransa'nın elçiliklerini İstanbul'da açacaklarını ve Ankara'ya kesinlikle gelmeyecekleri beyanlarına rağmen Almanya'nın Ankara'da büyükelçilik binası yapma kararı Türkiye tarafından olumlu karşılanır. Elçilik inşaatı Almanya'nın satın aldığı 30 dönüm araziye ek olarak Türk Hükümeti'nin bağışladığı 21 dönüm arazi üzerinde başlar. Böylece Almanya ilk elçilik inşaatını yapan ülke olur.

Bu gelişmelerden sonra Türkiye ile Almanya arasında hakemlik anlaşmasından, suçluların iadesine, ticari anlaşmalardan kredi anlamalarına kadar bir dizi anlaşma yapılmıştır. Böylece Türk-Alman ilişkileri normal seyrine girdiği gibi her geçen gün özellikle ticarî alanda aratarak devam etmiştir.

KAYNAKLAR

Alman Dışişleri Politik Belgeleri 1918-1945 (Akten zur Deutschen Auswärtigen Politik/ADAP), Seri A: 1918-1925, Band IX: 16 Kasım 1923-6 Nisan 1924, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1991, Belge no 18, 57, 88, 173, 192, 241.

Çalık, R. (2002). "Türk-Alman İlişkileri (1923-1945)", Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Erdoğan, M. Vd. (2013). Türk Dış Politikası I, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir,

Kılıç, S. (20025). Türk-Alman İlişkileri ve Türkiye'de Alman Okulları (1852'den 1945'e Kadar), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

Koçak, C. (2013). Türk-Alman İlişkileri (1923-1939), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Özgiray, A. (1998). "Türkiye Almanya İlişkileri 1923-1939", Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi, No: XIII. s. 5-23.

Tepekaya, M. (2002) "Osmanlı-Alman İlişkileri (1870-1914), Türkler, c. 13, Ankara.

Türkgeldi, A. F. (1948). Moudros [Mondros] ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, Ankara.